

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000086

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 09-01-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Наволокова Олександра Олегівна

2. Oleksandra Navolokova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 016

Назва наукової спеціальності: Спеціальна освіта

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Спеціальна освіта

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: Спеціальна освіта

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 11609

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.29.09

Тема дисертації:

1. Комплексний підхід до активізації мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дошкільників
2. The comprehensive approach to activating speech activity in non-verbal preschoolers

Реферат:

1. Дисертаційне дослідження присвячене комплексному науково-педагогічному обґрунтуванню, розробленню та апробації системи активізації мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дітей дошкільного віку. У центрі уваги – діти 4–5 років із сенсорною, моторною та сенсомоторною алалією, із загальним недорозвиненням мовлення II рівня та супутніми непрогресуючими когнітивними порушеннями (зокрема ММД). Дослідження розглядає ранні етапи формування мовлення, під час якого своєчасна корекційно-педагогічна та медико-психологічна допомога може істотно змінити траєкторію нейророзвитку дитини, запобігти вторинним ускладненням та забезпечити умови для формування ефективної комунікативної поведінки. У роботі здійснено фундаментальний аналіз сучасних теоретичних підходів до вивчення механізмів становлення мовлення у дітей з порушеннями розвитку, а саме: нейропсихологічного, лінгвістичного, психолого-педагогічного та медичного. Розкрито зміст категорій «немовленнєві діти»,

«активізація мовленнєвої діяльності», «раннє корекційне втручання», «мовленнєва готовність», «запуск мовлення». Науково-педагогічне дослідження проводилось упродовж 2021–2025 рр. на базі Міжвідомчої наукової лабораторії корекційно-реабілітаційних технологій кафедри спеціальної та інклюзивної освіти СумДПУ імені А.С. Макаренка, закладів дошкільної освіти різних типів. Загальна вибірка становила 63 дитини, із яких 67 % становили хлопчики. До складу вибірки увійшли діти з документально підтвердженими діагнозами, встановленими невропатологом, психіатром. На основі первинних результатів діагностики було сформовано контрольну групу (29 дітей), у якій корекційно-педагогічний супровід здійснювався за традиційними методиками, та експериментальну групу (34 дитини), у якій проводилася апробація розробленої автором моделі активізації мовленнєвої діяльності. Одним із ключових результатів початкового етапу стало створення та апробація анкети-скринінгу, що дозволяє на ранніх етапах (2–4 роки) визначити ризики розвитку тяжких порушень мовлення. Анкета включає блоки оцінки нейророзвитку, поведінкових маркерів, слухових реакцій, сенсомоторного розвитку, просодичних та комунікативних характеристик. Її використання у практиці ЗДО дозволяє педагогам своєчасно направляти сім'ї на спеціалізоване обстеження, що значно скорочує латентний період між виявленням проблеми та початком терапії. Важливим методичним результатом є створення адаптованої діагностичної моделі комплексного логопедичного обстеження немовленнєвих дітей. У формульній частині дослідження було структуровано та впроваджено триетапну систему активізації мовленнєвої діяльності, яка охоплює: Підготовчий етап – формування передумов мовленнєвої активності (сенсорна інтеграція, моторика, просодичне налаштування, розвиток вокалізацій, наслідування). Етап становлення елементарної мовленнєвої активності – поява перших слів, становлення артикуляційних позицій, розвиток фонематичних реакцій, стимуляція ініціативних висловлювань. Заключний етап – розвиток самостійного фразового мовлення, який представлено як логічно завершений, інтегративний та найбільш тривалий компонент системи. Цей етап включає формування складової структури слова (побудова граматичних конструкцій, формування фраз через сюжетно-рольові ігри, театралізацію, діалогічні вправи та інтеграцію мовлення у повсякденні ситуації). Особливої уваги заслуговує поділ мовленнєвих помилок за типами структурних порушень та розроблені авторські шляхи їх подолання. У роботі описано механізми появи пропусків складів, феноменів надмірної вокалізації та атипових інтервенцій приголосних звуків, що дозволило запропонувати чіткі, технологічно вивірені алгоритми корекції. Отримані на формульному етапі результати засвідчили статистично значущу позитивну динаміку у дітей експериментальної групи.

2. The dissertation research is devoted to a comprehensive scientific and pedagogical substantiation, development and testing of a system for activating speech activity in non-verbal preschoolers. The focus is on children aged 4–5 with sensory, motor and sensorimotor alalia, with general speech underdevelopment of the II level and concomitant non-progressive cognitive disorders (in particular, MBD). The study examines the early stages of speech formation, during which timely corrective-pedagogical and medical-psychological assistance can significantly change the trajectory of a child's neurodevelopment, prevent secondary complications, and provide conditions for the formation of effective communicative behavior. The relevance of the work is determined by the sharp increase in the number of children with severe speech disorders (SSD) in Ukraine, which is due not only to medical but also to social factors – in particular, the consequences of military actions, which cause an increase in the level of stress, disruption of the stability of the family environment, fragmentation of educational routes, and a decrease in the availability of specialized care. Currently, there is an increase in cases of a prolonged stage of speech absence, dysontogenetic development variants, and comorbid disorders, which requires a revision of traditional correctional models and the implementation of scientifically sound, comprehensive, and multidisciplinary approaches. The work provides a fundamental analysis of modern theoretical approaches to studying the mechanisms of speech formation in children with developmental disorders, namely: neuropsychological, linguistic, psychological-pedagogical and medical. The content of the categories “non-verbal children”, “activation of speech activity”, “early corrective intervention”, “speech readiness”, “speech launch” is revealed. The scientific and pedagogical research was conducted during 2021–2025 on the basis of the Interdepartmental Scientific Laboratory of Correctional and Rehabilitation Technologies of the Department of

Special and Inclusive Education of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, preschool education institutions of various types. The total sample consisted of 63 children, of which 67% were boys. The sample included children with documented diagnoses established by a neurologist, psychiatrist. Based on the initial diagnostic results, a control group (29 children) was formed, in which correctional and pedagogical support was carried out using traditional methods, and an experimental group (34 children), in which the author's model of speech activation was tested. One of the key results of the initial stage was creation and testing of a screening questionnaire, which allows at the early stages (2–4 years) to determine the risks of developing severe speech disorders. The questionnaire includes blocks for assessing neurodevelopment, behavioral markers, auditory reactions, sensorimotor development, prosodic and communicative characteristics. An important methodological result is creation of an adapted diagnostic model of a comprehensive speech therapy examination of non-verbal children. In the molding part of the study, a three-stage system of activating speech activity was structured and implemented, which includes: Preparatory stage – formation of prerequisites for speech activity (sensory integration, motor skills, prosodic tuning, development of vocalizations, imitation). The stage of formation of elementary speech activity – the appearance of the first words, the formation of articulatory positions, the development of phonemic reactions, the stimulation of initiative utterances. The final stage – the development of independent phrasal speech, which is presented as a logically completed, integrative and most prolonged component of the system. This stage includes formation of the component structure of the word (construction of grammatical constructions, formation of phrases through plot-role-playing games, theatricalization, dialogic exercises and integration of speech in everyday situations). The division of speech errors by types of structural disorders and the author's ways of overcoming them deserve special attention. The work describes the mechanisms of the appearance of syllable omissions, phenomena of excessive vocalization and atypical interventions of consonant sounds, which made it possible to propose clear, technologically verified correction algorithms. The results obtained at the molding stage showed statistically significant positive dynamics in children of the experimental group.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Наволокова О. О., Боряк О. В. Мінімальна мозкова дисфункція та немовленнєві діти дошкільного віку: діагностика, корекція в умовах воєнного стану. *Inclusion and Diversity* 2023. Вип. 2. С. 31–37. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/16/14>
- 2. Наволокова О. О. Технології «запуску мовлення» в логокорекційній роботі з немовленнєвими дітьми *Освіта. Інноватика. Практика.* 2024, Том 12. Вип. №10 . С. 121-126. <https://oip-journal.org/index.php/oip/issue/view/31>
- 3. Наволокова О. О., Боряк О. В. Психолого-логопедична реабілітація дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) у прифронтових зонах: досвід Харківської області. *Inclusion and Diversity.* 2025. Вип. 6. С. 42-47. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/554>
- 4. Наволокова О. О., Боряк О. В. Комплексний підхід до вивчення комунікативно- мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дошкільників в реаліях сьогодення. *Освіта в Україні: євроінтеграційний вектор : колективна монографія / Під заг. ред. О. Боряк. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. 197 с. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->*

- 5. Наволокова О. О., Боряк О. В. Когнитивні дисфункції у дітей з порушеннями мовлення, що пережили психотравмуючі впливи війни. Proceedings of the IX International Scientific and Practical Conference «Comprehension of the multidimensionality phenomenon of knowledge», February 27 – 28, 2023 Rotterdam, Netherlands by the «InterSci». 78 p. С. 42–47.
https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24972/3/Comprehension_of_the_multidimensionality_phenomenon
- 6. Наволокова О. О., Логопедична допомога дошкільникам з ООП в умовах дистанційного онлайн навчання. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, 12–13 травня 2022, м. Запоріжжя., С 68–72.
- 7. Наволокова О. О., Активізація мовленнєвої діяльності у дітей з ООП в умовах полілінгвального середовища («Activation of speech activity in children with special education needs (SEN) in a polylingual environment»). Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12–13 трав. 2022 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 163–167.
- 8. Наволокова О. О., Стрес, як негативний чинник впливу на розвиток комунікативних вмінь та навичок немовленнєвих дітей («Stress as a negative of influence on the development of communicative change and skills of non-speaking children»). Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, 18 травня; 2022 Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, С. 161–165.
- 9. Наволокова О. О. Скринінг мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі, матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада; 2022 Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, С. 161–164.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Боряк Оксана Володимирівна
2. OKSANA V. BORIAK

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2484-1237

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=af93GsQAAAAJ&hl=ru>;
<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57430338900>;
<https://www.webofscience.com/wos/author/record/Z-1041-2018>;
<https://www.researchgate.net/profile/Oksana-Boriak>;
<https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/276/simple->

search?location=123456789%2F276&query=%D0%91%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%BA+%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0+%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0&rpp=70&sort_by=score&order=DESC&etal=0&submit_search=%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пахомова Наталія Георгіївна
2. Nataliia H. Pakhomova

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8332-8188

Додаткова інформація: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/55032257>;
https://scholar.google.com.ua/citations?user=FKaUphoAAAAJ&hl=ru&citsig=AMstHGT69fSr0cV5XdJnQD_mm3PC9Nofpg; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57408163100>

Повне найменування юридичної особи: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Код за ЄДРПОУ: 31035253

Місцезнаходження: вул. Остроградського, Полтава, Полтавський р-н., 36003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Белова Олена Борисівна
2. Olena B. Bielova

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6162-4106

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125616

Місцезнаходження: вул. Огієнка, Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Косенко Юрій Миколайович

2. Yurii M. Kosenko

Кваліфікація: к. пед. н., доцент, 13.00.03

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2723-2031

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чобанян Анна Варужанівна

2. Anna V. Chobanian

Кваліфікація: к. психол. н., доц., 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6191-1068

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com/citations?user=phYXjUQAAAAJ&hl=ru>;

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57430320300>;

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/3351575>

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Бондаренко Юлія Анатоліївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Бондаренко Юлія Анатоліївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Чистякова Ірина Анатоліївна

Реєстратор

Юрченко Тетяна Анатоліївна

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна